

168 óra - 2020.02.20. (60,61. oldal)

Térfoglalás

Görög László perlekedése Istennel

Szerző: Bóta Gábor

Tényleg zsidó kisembert játszik Görög László a Hegedűs a háztetőn előadásában a **Miskolci Nemzeti Színházban**. Nem mutatja Tevjét, a tejesembert nagy formátumú hősnek, ahogy ezt Bessenyei Ferenc tette az Operettszínházban, amikor először játszották nálunk Joseph Stein, Jerry Bock, Sheldon Harnick musiceljét, amire igen hosszú, a pénztár előtt valóban kigyózó sorban való ácsorgás után lehetett jegyet venni. Kiadós volt a Vámos László által rendezett produkció sikerszériája, sokan látták bele közép-kelet-európai sorsunkat, azt, hogy valahogyan mindig beleszólnak, belegyalognak az életünkbe, nemigen lehet nyugtunk, és miután letiportak, porba aláztak minket, keljfeljancsi módjára újra fel kell állnunk, és vinni és vinni tovább az életet.

Mély rétegek vannak ebben a musicalben, miközben a műfaj szabályainak megfelelően populáris, közérthető, dallamai fülbemászók, slágerek vannak benne. És látványos tömegjelenetek. Ezek persze lehetnek pusztán tetszetősek, de **Béres Attila**, aki már Egerben és Újvidéken is színpadra állította a darabot – ugyancsak a Budapest Klezmer Banddel –, igencsak beletanult a zenés **színházi** rendezésbe.

Élettel, jelentéssel teli, lüktető tömegjeleneteket hoz létre. Valóban kisemberek mindennapjait, ünnepeit, a falu apraját-nagyját látjuk, amint léteznek, szeretnek, tesznekvesznek, összezördülnek, perpatvaroznak, és nagyon is evidensen, éppen ide tartoznak. Itt vannak a gyökereik, itt éltek az őseik, ide kötődnek a hagyományaik, és ezt rögtön az előadás elején abszolút megérezhetjük.

Tevje belefog a közismert Hagyomány, hagyomány kezdetű dalba, árad a Budapest Klezmer Band által meglehetősen autentikusan játszott zene, megtölti a színpadot a népes szereplőgárda, és otthonosságérzet, hit, melegség sugárzik abból, ahogyan énekelnek, olyan meghittent ringatóznak a dallamra, mintha a mamájuk ringatná őket a bölcsőben. Világossá válik, hogy minden baj, bánat, szegénység ellenére ide kötődnek, itt érzik jól magukat, ezért lesz annyira drámai, amikor majd el kell innen szakadniuk.

A Horesnyi Balázs által megteremtett díszlet ehhez remek közeget teremt. Kis, puritánul is gyönyörűsége, némiképp mesebeli faházikókat látunk. Látjuk ezeket a színpad hátsó felében, egészen a zsinórpádlásig, számunkra felső perspektívából is, tehát ott már a tetejüket mutatják nekünk. Mintha az égbe tartanának, mintha Isten felé lenne meghosszabbítása ennek a kedves falucskának. Chagall festményeire is emlékeztet ez a kép, világítás szűrődik ki a legcsöppnyibb házikókból is. Beléjük képzelhetjük az ott lakókat, azt gondolhatjuk, hogy bennük sokok hasonló ember él, mint amilyenek megjelennek előttünk a deszkákon. Horesnyi már a Madách **Színház** előadásához szintén kifejező díszletet tervezett. Akkor Kerényi Imre legnagyobb találmánya az volt, hogy a Budapest Klezmer Band tagjait kérte fel arra, hogy zenéljenek, de nem a zenekari árokban, hanem elvegyülve a szereplők között.

Igaz, ami igaz, ez ellenkezett a darabra vonatkozó előírásokkal, ami több mint húsz muzsikust ír elő, és ők csak heten vannak. Amikor az egyik jogtulajdonos megnézte a próbákat, a **színházban** azt füllentették neki, hogy a jókora influenzajárványban a zenekar tagjai is megbetegedtek, azért vannak ilyen kevesen. De aztán a próba végignézése után az volt erre a válasz, hogy nem is kell visszajönniük, mert ez pont így jó, ahogy van. Az együttes vezetője, Jávor Ferenc leleményesen a hét muzsikusra áthangszerelte a zenét, ami egészen elementárisan, szívfájdítóan vagy éppen vérpezsdítően szól. Ahogy megjelennek a színpadon, ahogy például a lakodalomban zenélnék, vagy ahogyan Kohán István Tevje mellett klarinézózik, amikor a legnagyobb slágert, a Ha én gazdag volnékot éneklí, az olyan, mintha ők is ehhez a közösséghez tartoznának. Gazda Bence hegedűsként pedig vagy elvegyül a falu forgatagában, vagy ott ül az egyik háztetőn, és az arc kifejezésén látszik, hogy mi a véleménye az eseményekről. Némán, folyamatosan a színpadon lenni úgy, hogy ennek súlya legyen, oda-oda kelljen Gazdára nézni, az a legjelesebb színészi teljesítmények közé tartozik. És egészen nagy teljesítmény Görög Lászlóé. Úgy diskurál, alkudozik, perlekedik Istennel, mintha a cimborája lenne. Közben ő csak egy kisember a faluból, akinek a környezetében tekintélye, hitele van, eszes, dolgos férfinak számít, szereti az öt lányát és ők igencsak viszonszeretik. Minden megy a maga útján, és nagy vonalakban rendben is lehetne így. Csak hát az annyira magasztalt hagyomány azért felfeszlőben van. Tevje legidősebb lánya már nem házasságszerző útján, nem a henteshez akar hozzámenni, hanem egy kis nincstelen foltozósabóhoz. A következő lánya egyenesen egy kommunistagyanús forradalmárhoz, akit Szibériába is követ. A harmadik pedig olyan ukrán katonához, aki azokhoz tartozik, akik a pogromokat elkezdik a zsidók ellen a faluban. Tehát ellenségnek számít.

Az a kocsmai jelenet, amikor a zsidók után a katonák is szilaj táncba kezdenek, a Hegedűs a háztetőn-előadások egyik kulcspontja. Lehet ez dekoratív, hatásos táncbetét is, sok ilyet láttam. De most pattanásig feszül a hangulat, érződik, hogy ez már nem csupán alkoholgőzös mulatság, a tánc már erőfitogtatás is, az ukránok, akik évszázadok óta viszonylagos toleranciában éltek egymás mellett a zsidókkal, most azért már jelezni akarják, hogy itt ők az urak, ez a föld inkább az övék.

Az általam látott produkciók közül a legmesszebb a Bezerédi Zoltán által rendezett kaposvári ment ebben a jelenetben, a teátrum fénykorában. Ott egészen bevadult a koreográfia, és az ukránok fenyegetően, villámló tekintettel táncoltak mind közelebb és közelebb a zsidók felé, kiszorították őket a teremből. Ez már az elűzésük egyértelmű előjele, jelképesnek is tekinthető, dermesztő térfoglalás volt. Utána még inkább eldurvultak a dolgok, tulajdonképpen túllépve a musical keretein, amelyeken Béres rendezése éppen hogy belül marad, de közelít a zenés mű alapjául szolgáló Sólem Aléchem Tóbiás, a tejesember című kisregényének mélységeihez.

Nádasy Erika alakítása is közelít hozzá, ő Golde, Tevje felesége. Megrázó erővel megmutat egy olyan asszonyt, aki, bár felvágta a nyelvét, és, ha úgy adódik, pöröl rendesen, valamennyi porcikája a családjáért remeg, minden rajta tartja a szemét és a teljes lényéből szeretet árad. Nagyon jók a férjhez menő lányok, Cejtél, Hódel, Chava szerepében Mészöly Anna, Cvikker Lilla, Prohászka Fanni, bejárják a felnőtté válás ebben a helyzetben még nehezebb útját. Farkas Sándor gátlásos, fülig szerelmes Mótél, Koller Krisztián lázadó, forrongó Percsik.

Somhegyi György Fegykovája is szerelmes, de azért ő is részt vesz a Cejtél és Mótél esküvőjén való otromba mozgolódásban, asztalborogató durvaságban, ami egyértelműen jelzi, hogy ennél szörnyűbb dolgok is következnek majd. Kokics Péter a csendbiztos, parancsot hajt végre, maga sem érti, mi végre ez az egész. Kincses Károly öregedőben is jó erőben lévő hentes, Molnár Anna pletykafészek házasságközvetítő, Osváth Tibor nyugalomra intő rabbi.

Pilinyi Márta a zsidó viselethez illő jelmezeket tervezett, hozzájárulva a festői látványhoz. Cser Ádám kiváló ritmusban, szenvedélyesen vezényel. Valamennyi szereplő belead apait, anyait, az egyéni teljesítmények mellett irigylésre méltó a csapatmunka. A befejezés pedig döbbenetes. A szereplők, amikor a pogrom következtében távozni kénytelenek szülőfalujukból, Anatevkából, leveszik a cipőjüket, amelyek, miután befejezésül kiürül a szín, ott maradnak mementóként, ahogy a Dunába lőtt zsidók cipői szoborváltozatban ott vannak a parton, lúdbőröztetően emlékeztetve az embertelen gaztettekre. Döbönt, pissenéstelen csenddel zárul az előadás, amit méltán hatalmas ováció követ. /

Cikk a cikkben

Az együttes vezetője, Jávor Ferenc leleményesen a hét muzsikusra áthangszerelte a zenét, ami egészen elementárisan, szívfájdítóan vagy éppen vérpezsdítően szól.

168 ÓRA
KULTÚRA

Térfoglalás

Görög László perlekedése Istennel

Tényleg zsidó kisembert játszik Görög László a Hegedűs a háztetőn előadásában a Miskolci Nemzeti Színházban. Nem mutatja Tevjét, a tejesembert nagy formátumú hősnek, ahogy ezt Bessenyei Ferenc tette az Operettszínházban, amikor először játszották nálunk Joseph Stein, Jerry Bock, Sheldon Harnick musicaljét, amire igen hosszú, a pénztár előtt valóban kígyózó sorban való ácsorgás után lehetett jegyet venni. Kiadós volt a Vámos László által rendezett produkció sikerszerűiája, sokan látták bele közép-kelet-európai sorsunkat, azt, hogy valahogyan mindig beleszólnak, belegyalogolnak az életünkbe, megigen lehet nyugtunk, és miután letiportak, porba aláztak minket, keljfeljancsi módjára újra fel kell állnunk, és vinni és vinni tovább az életet.

Mély rétegek vannak ebben a musicalben, miközben a műfaj szabályainak megfelelően populáris, közérthető, dallamai fülbemászók, slágerek vannak benne. És látványos tömegjelenetek. Ezek persze lehetnek pusztán tetszetősök, de Béres Attila, aki már Egerben és Újvidéken is színpadra állította a darabot – ugyancsak a Budapest Klezmer Banddel –, igencsak beletanult a zenés színházi rendezésbe. Élettel, jelentéssel teli, lüktető tömegjeleneteket hoz létre. Valóban kisemberek mindennapjait, ünnepeit, a falu apraját-nagyját látjuk, amint léteznek, szeretnek, tesznek-vesznek, összezördülnek, perpatvaroznak, és nagyon is evidensen, éppen ide tartoznak. Itt vannak a gyökereik, itt éltek az őseik, ide kötődnek a hagyományaik, és ezt rögtön az előadás elején abszolút megérezhetjük.

Tevje belefog a közismert Hagymány, hagyomány kezdetű dalba, árad a Budapest Klezmer Band által meglehetősen autentikusan játszott zene, megtölti a színpadot a népes szereplőgárda, és otthonosságérzet, hit, melegség sugárzik abból, ahogyan énekelnek, olyan meghittén ringatóznak a dallamra, mintha a mamájuk ringatná őket a bölcsőben. Világossá válik, hogy minden baj, bánat, szegénység ellenére ide kötődnek, itt érzik jól magukat, ezért lesz annyira drámai, amikor majd el kell innen szakadniuk.

A Horesnyi Balázs által megteremtett díszlet ehhez remek köze-

get teremt. Kis, puritánul is gyönyörűséges, némi-képp mesebeli faházikókat látunk. Látjuk ezeket a színpad hátsó felében, egészen a zsinórpaddáig, számunkra felső perspektívából is, tehát ott már a tetejüket mutatják nekünk. Mintha az égbe tartának, mintha Isten felé lenne meghosszabbítása ennek a kedves falucskának. Chagall festményeire is emlékeztet ez a kép, világítás szűrődik ki a legcsöppnyibb házikókból is. Beléjük képzelhetjük az ott lakókat, azt gondolhatjuk, hogy bennük sok-sok hasonló ember él, mint amilyenek megjelennek előttünk a deszkákon. Horesnyi már a Madách Színház előadásához szintén kifejező díszletet tervezett. Akkor Kerényi Imre legnagyobb találmánya az volt, hogy a Budapest Klezmer Band tagjait kérte fel arra, hogy zenéljenek, de nem a zenekari árokban, hanem elvegyülve a szereplők között. Igaz, ami igaz, ez ellenkezett a darabra vonatkozó előírásokkal, ami több mint húsz muzsikust ír elő, és ők csak heten vannak. Amikor az egyik jogtulajdonos megnézte a próbákat, a színházban azt fülentették neki, hogy a jökora influenzajárványban

a zenekar tagjai is megbetegedtek, azért vannak ilyen kevesen. De aztán a próba végignézése után az volt erre a válasz, hogy nem is kell visszajönniük, mert ez pont így jó, ahogy van. Az együttes vezetője, Jávori Ferenc leleményesen a hét muzsikusra áthangszerelte a zenét, ami egészen elementárisan, szívfájdítóan vagy éppen vérpezsdítően szól. Ahogy megjelennek a színpadon, ahogy például a lakodalomban zenélnék, vagy ahogyan Kohán István Tevje mellett klarinétozik, amikor a legnagyobb slágert, a Ha én gazdag volnékot énekli, az olyan, mintha ők is ehhez a közönséghez tartoznának. Gazda Bence hegedűsként pedig vagy elvegyül a falu forgatagában, vagy ott ül az egyik háztetőn, és az arckifejezésén látszik, hogy mi a véleménye az eseményekről. Némán, folyamatosan a színpadon lenni úgy, hogy ennek súlya legyen, oda-oda kelljen Gazdára nézni, az a legjelesebb színészi teljesítmények közé tartozik.

Az együttes vezetője, Jávori Ferenc leleményesen a hét muzsikusra áthangszerelte a zenét, ami egészen elementárisan, szívfájdítóan vagy éppen vérpezsdítően szól.

Fotó: ÉDER VERA

és egészen nagy teljesítmény Görög Lászlóé. Úgy diskurál, alkudozik, perlekedik Istennel, mintha a cimborája lenne. Közben ő csak egy kisember a faluból, akinek a környezetében tekintélye, hitele van, eszes, dolgos férfinak számít, szereti az öt lányát és ők igencsak viszonzszeretik. Minden megy a maga útján, és nagy vonalakban rendben is lehetne így. Csak hát az annyira magasztalt hagyomány azért felfeslőben van. Tevje legidősebb lánya már nem házasságszerző útján, nem a henteshez akar hozzámenni, hanem egy kis nincstelen foltozósabóhoz. A következő lánya egyenesen egy kommunistagyánús forradalmárhoz, akit Szibériába is követ. A harmadik pedig olyan ukrán katonához, aki azokhoz tartozik, akik a pogromokat elkezdik a zsidók ellen a faluban. Tehát ellenségnek számít.

Az a kocsmai jelenet, amikor a zsidók után a katonák is szilaj táncba kezdenek, a Hegedűs a háztetőn-előadások egyik kulcspontja. Lehet ez dekoratív, hatásos táncbetét is, sok ilyet láttam. De most pattanásig feszül a hangulat, érződik, hogy ez már nem csupán alkoholgözös mulatság, a tánc már erőfőtogatás is, az ukránok, akik évszázadok óta viszonylagos toleranciában éltek egymás mellett a zsidókkal, most azért már jelezni akarják, hogy itt ők az urak, ez a föld inkább az övék. Az általam látott produkciók közül a legmesszebb a Bezerédi Zoltán által rendezett kaposvári ment ebben a jelenetben, a teátrum fénykorában. Ott egészen bevadult a koreográfia, és az ukránok fenyegetően, villámzó tekintettel táncoltak mind

közelebb és közelebb a zsidók felé, kiszorították őket a teremből. Ez már az elűzésük egyértelmű előjele, jelképesnek is tekinthető, dermedtő térfoglalás volt. Utána még inkább eldurvultak a dolgok, tulajdonképpen túllépve a musical keretein, amelyeken Béres rendezése éppen hogy belül marad, de közelít a zenés mű alapjául szolgáló Sölem Aléchem Tóbiás, a tejesember című kisregényének mélységeihez. Nádasy Erika alakítása is közelít hozzá, ő Golde, Tevje felesége. Megrázó erővel megmutat egy olyan asszonyt, aki, bár felvágta a nyelvét, és, ha úgy adódik, pöröl rendszeren, valamennyi porcikája a családjáért remeg, minden rajta tartja a szemét és a teljes lényéből szeretet árad. Nagyon jók a férjhez menő lányok, Cejtel, Hódel, Chava szerepében Mészöly Anna, Cvikker Lilla, Prohászka Fanni, bejárják a felnőtté válás ebben a helyzetben még nehezebb útját. Farkas Sándor gátlásos, fülig szerelmes Mótél, Koller Krisztián lázadó, forrongó Percsik. Somhegyi György Fegyekája is szerelmes, de azért ő is részt vesz a Cejtel és Mótél esküvőjén való otromba mozgolódásban, asztalborogató durvaságban, ami egyértelműen jelzi, hogy ennél szörnyűbb dolgok is következnek majd. Kokics Péter a csendbiztos, parancsot hajt végre, maga sem érti, mi végre ez az egész. Kincses Károly öregedőben is jó erőben lévő hentes, Molnár Anna pletykafészek házasságközvetítő, Osváth Tibor nyugalomra intő rabbi.

Pilinyi Márta a zsidó viselethez illő jelmezeket tervezett, hozzájárulva a festői látványhoz. Cser Ádám kiváló ritmusban, szenvedélyesen vezényel. Valamennyi szereplő belead apait, anyait, az egyéni teljesítmények mellett irigylésre méltó a csapatmunka. A befejezés pedig döbbenetes. A szereplők, amikor a pogrom következtében távozni kénytelenek szülőfalujukból, Anatevkából, leveszik a cipőjüket, amelyek, miután befejezésül kiürül a szín, ott maradnak mementóként, ahogy a Dunába lőtt zsidók cipői szoborváltozatban ott vannak a par-ton, lúdbőrötetően emlékeztetve az embertelen gaztettekre. Döbben, pissenéstelen csenddel zárul az előadás, amit méltán hatalmas ováció követ. / **Bóta Gábor**

2020. február 20. 61

[Link](#)